

İsrail'in Gazze'deki İşgalci Statüsü ve İsrail-Hamas Savaşında Uluslararası İnsancıl Hukukun Sivillere Sağladığı Korumalar

Israel's Occupant Status in Gaza and the Protections Provided to Civilians by International Humanitarian Law in the Israel-Hamas War

Naim Demirel 

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi,
Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk
Anabilim Dalı, Rize, Türkiye
naim.demirel@erdogan.edu.tr



Geliş Tarihi/Received: 02.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 18.09.2024
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
28.02.2025

Öz: İsrail ve Hamas arasında 2006 yılından itibaren süregelen çatışmalarda uluslararası insancıl hukukun uygulama alanı günümüze kadar tartışma konusu olmuştur. Literatürde bu çatışmalar, özellikle uluslararası olan veya uluslararası olmayan silahlı çatışma ayrımı ışığında incelenmektedir. Bu noktada Filistin'in devlet statüsü ve Hamas'ın silahlı örgüt statüsü önemli bir rol oynamaktadır. Bu iki tartışmalı konuya ilişkin uluslararası toplumda henüz ortak bir fikir oluşmamıştır. Bu sebeple çatışmaların sınıflandırılması karmaşık bir yapıya sahiptir ve birçok parametreye bağlıdır. Bunun yanı sıra; İsrail'in 2005'ten itibaren Gazze'den çekilmiş olması, yıllardır İsrail'in Gazze'deki kontrolünün niteliğini ve işgal hukukunun uygulanabilirliğini tartışma konusu hâline getirmiştir. İsrail'in yıllardır Gazze'nin hava sahasını, karasularını ve sınır kapılarını kontrol etmesi ise bu tartışmayı körüklemektedir. Nitekim, Hamas ile İsrail arasında günümüze kadar gerçekleşen saldırılarda, İsrail'in kolaylıkla Gazze üzerinde etkin kontrol kurabildiği ve Gazze halkını dilediği gibi temel ihtiyaçlardan mahrum bırakabildiği gözler önüne serilmiştir. Tüm bu çatışmalar gölgesinde korunmaya en muhtaç olan kesim ise masum sivil halktır. Uluslararası insancıl hukuk, çatışmalar sırasında sivil halkın korunması için teamül hukuku niteliğinde olan bir dizi kurallar içermektedir. Silahlı çatışmaların türü ve İsrail'in işgalci statüsü esas alındığında, İsrail'den, hem işgal hukukundan kaynaklanan Lahey Sözleşmesi hükümlerine hem de Cenevre Sözleşmesi hükümlerine riayet etmesi beklenmektedir. Bunun yanında ayrıca İsrail'in uyması ve gözetmesi gereken ve sivillerin temel insan haklarını koruyan asgari standartlar da mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Silahlı Çatışma, Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışma, İşgal Hukuku, Sivil Hakların Korunması, Teamül Hukuku

Abstract: The application of international humanitarian law in the conflict between Israel and Hamas, which has been ongoing since 2006, has been a subject of debate until today. In the literature, these conflicts are analyzed in the light of the distinction between international and non-international armed conflict. At this point, the state status of Palestine and the status of Hamas as an armed organization play an important role. The international community has not yet reached a consensus on these two controversial issues. Therefore, the categorization of conflicts is complex and depends on many parameters. In addition, Israel's withdrawal from Gaza from 2005 onwards has made the nature of Israel's control over Gaza and the applicability of the law of occupation a matter of debate for years. Israel's control of Gaza's airspace, territorial waters and border crossings for years has fueled this debate. Indeed, the attacks between Hamas and Israel to date have demonstrated that Israel can easily establish effective control over Gaza and deprive the people of Gaza of basic needs as it pleases. In the shadow of all these conflicts, it is the innocent civilian population that is most in need of protection. International humanitarian law contains a set of rules that constitute customary law for the protection of civilians during conflicts. Based on the armed conflict and Israel's status as an occupier, Israel will have to comply with both the provisions of the Hague Convention arising from the law of occupation and the provisions of the Geneva Convention. However, there are also minimum standards protecting the fundamental rights of civilians that Israel must adhere to.

Keywords: International Armed Conflict, Non-International Armed Conflict, Law of Occupation, Protection of Civil Rights, Customary Law

Extended Abstract

The war between Israel and Hamas, which began on 7 October 2023 and continues to this day, has brought the application of international humanitarian law back onto the agenda. In order to decide which law can be applied to the war between these two parties, it is necessary to look not only at the current war, but also at the conflicts between Palestine and Israel that have been going on for almost a century. Especially after the Six-Day War in 1967, the tensions between the parties have been exacerbated by Israel's occupation of the Palestinian territories. In 2005, Israel decided to withdraw from the Gaza Strip and evacuated its settlers and soldiers from Gaza. However, even after this withdrawal, Israel did not completely relinquish effective control. For example, it maintained control over its airspace, maritime border and seven land crossings. Israel also controls the population registers of the Palestinian population. Finally, water, electricity, telecommunications and other public utilities remain under Israeli control. Hamas emerged as an actor in the 2006 elections for the Palestinian Legislative Council. Following these elections, Hamas took over the administration of Gaza from El Fatah, the existing government in Palestine. Since then, there have been many armed clashes between Hamas and Israel.

International humanitarian law distinguishes between international and non-international armed conflicts. The conventions applicable in time of war are the Hague Convention of 1907 and the four Geneva Conventions and Additional Protocols. The content of these treaties largely reflects customary law. The rights to be protected in any conflict, whether international or non-international, are set out in common Article 3 of the four Geneva Conventions. The nature of the law of armed conflict applicable to the Gaza war, i.e. whether international or non-international law of armed conflict can be applied, depends on several parameters. In order to speak of an international armed conflict, Palestine must first be recognised as a state, which is the prevailing view of the international community. The United Nations has granted Palestine observer state status. However, there are states that object to this because Palestine is not a full member. Accepting the statehood, it should be examined whether Palestine is a party to the conflict. At this point, it is necessary to determine that Hamas is an organisation acting on behalf of Palestine. However, given the long-standing differences between Hamas and Fatah, the existence of such a link is not accepted. Another condition is that Palestine recognises Gaza as its sovereign territory. In 2009, Mahmoud Abbas declared that Gaza is an indivisible part of Palestine. The International Criminal Court has also ruled that the Gaza Strip is sovereign Palestinian territory. The last remaining condition for an international armed conflict is that the Palestinian Authority does not consent to the Israeli attacks. Since we cannot speak of the existence of such a consent, we have concluded that if we recognise Palestine as a state, the war in question should be considered as an international armed conflict. In this case, the people of Gaza will be able to benefit from the full protection of international humanitarian law. Indeed, many rulings by the Israeli Supreme Court in the past have recognized the conflicts between Gaza and Hamas as international in nature.

In addition to determining the nature of the conflict, Israel's status in Gaza is also important in terms of applicable law. If we recognise Israel as an occupying power in Gaza, it will have additional obligations under the Hague and Geneva Conventions. For a state to be recognised as an occupying power, it must have effective control over the occupied territory. The question to be addressed here is whether Israel's effective control over Gaza has continued after the withdrawal in 2005. Israel denies that it is an occupying power with the withdrawal that took place after 2005. The Israeli Supreme Court ruled in 2008 that Israel has no effective control over Gaza and no effective ability to maintain order and manage life in Gaza. It stated that its main obligations to the people of Gaza stem solely from the armed conflict with Hamas. However, although Israel denies the existence of an occupation, the majority of states, international courts and international organisations, in particular the UN, have recognised that Israel is the occupying power in Gaza. For example, in its advisory opinion on the Wall, the International Court of Justice stated that Israel is an occupying power and that the territory in question does not have to be

under the sovereignty of a state party for it to be under effective control. While this is the view we support, Israel's effective control has become clear, especially after the 7 October attacks. The fact that Israel has subjected the people of Gaza to severe hunger and thirst, prevented the entry of aid and made Gaza uninhabitable with the weapons it can remotely control is also evidence of its effective control. Although Israel cannot replace the authority because of the existence and resistance of Hamas, the fact that it is able to block all the infrastructure that Gazans need to live and that it does not allow aid into Gaza shows that Israel, not Hamas, is in effective control.

In addition to all these debates, Israel is obliged to respect the principles of international humanitarian law arising from the Geneva Convention in its war against Hamas. The first of these principles is military necessity, non-discrimination and proportionality. It is clear, however, that Israel has violated these principles. Israel has organised attacks against civilians and civilian objects without distinguishing them from military targets. In particular, its attacks on medical personnel and hospitals violated the principle of military necessity and caused a high number of civilian casualties. Israel has also failed to respect the right of civilians to food, medical supplies and access to health services. Indeed, the blockade imposed by Israel on Gaza, in particular the cutting off of electricity and water and the prevention of aid deliveries, has left the people of Gaza facing hunger, thirst and various diseases.

To date, 35,000 people have been killed and almost 80,000 injured in Gaza. Almost 700,000 people are on the verge of starvation and dozens of health workers and members of the press have lost their lives. Looking at the humanitarian catastrophe in Gaza, we can say that Israel has violated the provisions of the Geneva Convention on armed conflict, the provisions on war occupation and universally recognised humanitarian values and principles.

Giriş

Uluslararası hukuk çevrelerinde büyük etki yaratan, bölgede uluslararası insancıl hukukun ihlallerini tekrar tartışma konusu hâline getiren ve 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan İsrail-Hamas savaşının temelleri esasında 80 yıl öncesinde İsrail tarafından başlatılan “*Nakba*” harekâtına ve Siyonizm düşüncesine dayanmaktadır.¹ Avrupa ülkelerinde yaşayan Yahudiler, Theodor Herzl’in fikir babası olduğu “*Yahudi Devleti*”ni² gerçekleştirmek için 19. yüzyılın sonlarında Filistin’e göç etmeye başladı.³ Filistin 1920 ve 1948 yılları arasında Büyük Britanya mandası altında idi.⁴ Bu süreçte İngiliz hükümeti, Yahudilerin Filistin’e göçüne izin verdi. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra yüzbinlerce Yahudi daha Filistin’e göç etti⁵ ve Filistin bölgesinde iç karışıklıklar yaşanmaya başladı. Bunun üzerine Birleşmiş Milletler, 29 Kasım 1947 tarihinde Filistin’in Bölünme Planı’nı kabul etti.⁶ Ancak Filistinliler ve Araplar tarafından kabul edilmeyen bu plan başarısızlıkla sonuçlandı.⁷

Filistin’deki İngiliz Mandası Yönetimi’nin son bulması üzerine İsrail, 14 Mayıs 1948’de kendisini devlet olarak ilan etti. Hemen ardından Arap Birliği’nin, 1948 tarihinde İsrail’e karşı savaş ilan etmesiyle İsrail-Arap Savaşı başladı. Bu savaş sırasında İsrail Filistin’de bulunan topraklarını genişletti. “*Nakba*” olarak da anılan bu genişleme sırasında neredeyse 700.000 Filistinli evlerini ve şehirlerini terk etmek zorunda

¹ “*Nakba*” hadisesi için bkz. Muriel Asseburg, “75 Jahre nach der Nakba”, *Aus Politik und Zeitgeschichte Israel* 73. Jahrgang 18-19, (2023), 46.

² Yaron Perry, *British Mission to the Jews in Nineteenth-Century Palestine*, (London: Frank Cass Publishers, 2005), 185-189.

³ Gregory Harms-Todd M. Ferry, *The Palestine Israel Conflict a Basic Introduction* (London: Pluto Press, 2. Basım, 2008), 61-63.

⁴ Milletler Cemiyeti kararı için bkz. League of Nations, Mandate for Palestine, 12 August 1922, (Erişim 11 Mart 2024).

⁵ United Nations (UN), *The Question of Palestine, Origins and Evolution of the Palestine Problem: 1917-1947 (Part 1)*, United Nations.

⁶ United Nations Security Council (UNSC), *Resolution Adopted on the Report of the Ad Hoc Committee on the Palestinian Question*, RES/181(ii), (Erişim 11 Mart 2024).

⁷ Roza I. M. El-Eini, *Mandated Landscape British Imperial Rule in Palestine, 1929-1948*, (London: Routledge, 2006), 365-367.

kaldı ve yaklaşık 200.000 mülteci Gazze'ye sığındı.8 Savaş sonunda Gazze, Mısır yönetimi altına girdi.9 1956 yılında ise Süveyş Krizi kapsamında Gazze ilk kez İsrail tarafından işgal edildi.¹⁰ Bu işgal sırasında yüzlerce Filistinli öldürüldü.¹¹ İsrail'in Gazze işgalinin resmî olarak başladığı ilk tarih ise Arap ülkeleri ve İsrail arasında 6 Gün Savaşları'nın başladığı 1967 yılıdır. Bu savaş sonunda İsrail, Gazze'yi ele geçirdi ve yaklaşık 245.000 Filistinliyi Gazze'den sürdü.¹²

Filistinlilerin İsrail'e karşı ilk ayaklanması 1988 yılında "Birinci İntifada" ile gerçekleşti. Bunun sonucunda 1993 ve 1995 yıllarında olmak üzere İsrail ve Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) arasında iki Oslo Andlaşması¹³ imzalandı. Bu Andlaşma ile Filistin, İsrail'in egemenliğini kabul etti ve İsrail de FKÖ'yü Filistin halkının temsilcisi olarak tanıdı. Bu andlaşmaya göre ayrıca 5 yıllık bir geçiş süreci öngörülerek Filistin Ulusal Yönetimi kuruldu. Andlaşma uyarınca İsrail ordusu, kademeli olarak Filistin'den çekilecek, ancak Gazze'nin hava sahasını, kara sahasını ve karasularını kontrol etmeye devam edecekti. Gerçekten de İsrail ordusu, Gazze'nin neredeyse %60'ından ve Batı Şeria'nın %40'undan çekildi.¹⁴ İsrail bu geçiş sürecinde taahhütlerini yerine getirmede ve kışkırtıcı hareketlere devam etti. 5 yıllık geçiş süresi Filistin halkının bu geçiş süreci beklentilerini karşılamadı.¹⁵ Oslo anlaşmalarında öngörülen beş yıllık geçiş süresi, 4 Mayıs 1999'da sona erdi. 2000 yılında Filistinliler tarafından İkinci İntifada başlatıldı. 2005 yılına kadar devam eden bu ayaklanma sırasında da binlerce Filistinli hayatını kaybetti.¹⁶

2005 yılında İsrail, Gazze Şeridi'nden çekilme kararı alarak 21 yerleşim birimindeki yerleşimcileri ve askerlerini Gazze içerisinden tahliye etti. Çekilmeye rağmen İsrail, Gazze üzerindeki etkin kontrolünden vazgeçmedi. Bu kontrol hava sahasını, deniz sınırını ve Gazze'nin yedi kara geçiş noktasını kapsam içine almıştı. Bunun yanı sıra Filistinlilerin nüfus sicil kayıtları İsrail tarafından kontrol edilmektedir; su, elektrik, telekomünikasyon ve diğer kamu hizmetleri de İsrail'e bağlı kalmıştır.¹⁷

2006 yılında gerçekleşen Filistin Yasama Konseyi seçimlerinde Hamas oyların çoğunluğunu alarak Filistin Yönetimi'nin kuruluşundan bu yana devam eden El Fetih hâkimiyetine son verdi ve ardından İsrail ile Hamas arasında çatışmalar başladı. Mart 2007'de Filistin Kurtuluş Örgütü'nün en büyük grubu olan El Fetih ile birlikte Hamas liderliğinde bir ulusal birlik hükümeti kuruldu. Bu birlik hükümetinin bozulmasının ardından, Hamas Haziran 2007'de, El Fetih'le giriştiği silahlı mücadelede başarılı olarak Gazze'nin kontrolünü tamamıyla ele geçirdi. Bunun üzerine Filistin Yönetimi Başkanı Abbas, Hamas liderliğindeki hükümeti görevden aldı. O zamandan beri Batı Şeria El Fetih'in, Gazze Şeridi ise Hamas'ın kontrolü altında girdi.¹⁸

Hamas'ın Gazze'nin kontrolünü ele geçirmesinden sonra İsrail ve Hamas arasında birçok silahlı çatışma meydana gelmiştir. Bunlardan en önemlileri 2008-2009 arası yaşanan Gazze Savaşı¹⁹, 2012 tarihli Bulut

⁸ Katharina Kretzschmar, *Identitäten im Konflikt-Palästinensische Erinnerung an die Nakba 1948 und deren Wirkung auf die dritte Generation* (Bielefeld: Transcript Verlag, 2019), 21.

⁹ Tarihsel süreç için bkz. Margret Johannsen, *Der Nahost-Konflikt Eine Einführung* (Wiesbaden: Springer, 5. Basım, 2024), 17.

¹⁰ Nur Masalha, "The 1956-57 "Occupation of the Gaza Strip: Israeli Proposals to Resettle the Palestinian Refugees", *British Journal of Middle Eastern Studies* 23/1, (1996), 55-68.

¹¹ Jean-Pierre Filiu, *Gaza: A History* (New York: Oxford University Press, 2014), 105.

¹² David McDowall, *Palestine and Israel: The Uprising and Beyond*, (Berkley: University of California Press, 1989), 84.

¹³ I. Oslo Andlaşması için bkz. United States Institutes of Peace, Peace Agreements Digital Collection, Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements September 13, 1993. II. Oslo Andlaşması için bkz: UNGA-UNSC, A/51/889, S/1997/357, 5 May 1997 (Erişim 11 Mart 2024).

¹⁴ Alan Dowty, "Impact of the Aqsa Intifada on the Israeli-Palestinian Conflict", *Israel Studies Forum*, 19/2, (2004), 9.

¹⁵ Bkz: Avi Shlaim, "The Rise and Fall of the Oslo Peace Process", *International Relations of the Middle East*, ed. Louise Fawcett (Oxford: Oxford University Press, 2005) 241-261.

¹⁶ Joseph S. Spoerl, "The Al Aqsa Intifada in Perspective", *ASMEA Conference*, (Kasım 2023).

¹⁷ Sara Roy, "Praying with Their Eyes Closed: Reflections on the Disengagement from Gaza", *Journal of Palestine Studies* 34/4 (2005), 64-74.

¹⁸ Iain Scobbie, "Gaza", *International Law and the Classification of Conflicts*, ed. Elizabeth Wilmshurst. (Çevrimiçi Yayın: Oxford Academic, 2012), 280– 315.

¹⁹ United Nations General Assembly (UNGA), *Human Rights Council, Human Rights in Palestine and other Occupied Arab Territories*, A/HRC/12/48, 25 September 2009.

Sütunu Operasyonu²⁰, 2014 yılında gerçekleşen Koruyucu Hat Operasyonu²¹ ve son olarak 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan ve hâlen sürmekte olan Gazze savaşıdır.

Bütün bu silahlı çatışmalarda uluslararası insancıl hukukun hangi kurallarının uygulanacağı uluslararası hukuk camiasında tartışma konusu olmuştur.²² Uygulanacak hukukun tespiti için de Filistin'in ve Hamas'ın uluslararası hukuktaki statüsünün belirlenmesi gerekir.

Bu çalışma kapsamında öncelikle Gazze'de gerçekleşen silahlı çatışmaların niteliği ve İsrail'in Gazze'deki statüsü üzerine bir değerlendirme yapılacaktır. Ardından da Gazze'de günümüze kadar ve özellikle 7 Ekim 2024 tarihi itibarıyla BM örgütlerinin kayıt altına aldığı ve İsrail tarafından gerçekleştirilen insancıl hukuk ve insan hakları ihlalleri değerlendirilecektir.

I. Gazze'deki Silahlı Çatışmaların Sınıflandırılması ve Uygulanacak Hukuk

Uluslararası insancıl hukukta silahlı çatışmalar uluslararası ve uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Uygulamada "silahlı çatışma", organize silahlı gruplar (devlet silahlı kuvvetleri veya devlet dışı örgütler) arasında belirli bir yoğunlukta şiddet içeren bir çatışma olarak tanımlanmaktadır.²³ Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi Temyiz Dairesi, *Prosecutor v. Dusko Tadic* davasında silahlı çatışmayı, devletler arasında silahlı güç kullanılması veya hükümet güçleri ile örgütlü silahlı gruplar arasında veya bir devlet içindeki bu tür gruplar arasında uzun süreli silahlı güç kullanılması şeklinde tanımlanmıştır.²⁴

1899 ve 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleri, savaşın yürütülmesine ilişkin yoğun bir kurallar ağı içermektedir. 1899 tarihli anlaşmaya (ilk Lahey Kara Savaşları Sözleşmesi) taraf olan devletlerin çoğu 1907 tarihli Lahey Sözleşmesine katılmış ve Lahey Kara Savaşları Sözleşmesi artık büyük ölçüde teamül hâline gelmiştir.²⁵ Aynı şekilde 1949 yılında yürürlüğe giren IV. Cenevre Sözleşmesi de uluslararası toplumun neredeyse tüm üyeleri tarafından onaylanmıştır. Bu andlaşmaların içeriği de büyük ölçüde teamül hukuku hâline gelmiştir.²⁶ Uluslararası olsun veya olmasın savaş sırasında hiçbir koşul altında ihlal edilmemesi gereken genel bir asgari standart olarak Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi formüle edilmiştir. Bunlar, silahlarını bırakmış kişilerin veya sivilin, ırk, renk, din, inanç, cinsiyet, doğum, servet veya benzeri herhangi bir kritere dayalı olumsuz bir ayrıma uğramaksızın, her koşulda insanca muamele görmeleri; yaşama ve kişiye yönelik şiddet, özellikle de her türlü cinayet, sakatlama, zalimce muamele ve işkencenin yasaklanması; rehin almanın yasaklanması; özellikle aşağılayıcı ve onur kırıcı muamele olmak üzere, kişisel onura yönelik hakaretlerin yasaklanması ve adil yargılanma hakkıdır.

7 Ekim 2023 tarihinden bu yana Hamas ve İsrail arasında gerçekleşen çatışmalar ve bunun sonucunda yaşananlar, İsrail'in Gazze'deki işgalci statüsüne ilişkin tartışmaları yeniden alevlendirdi. Gazze'deki silahlı çatışmalara insancıl hukukun uygulanabilmesi ve bunun kapsamı birçok parametreye bağlıdır. Ayrıca bu silahlı çatışmanın niteliğine göre farklılık arz etmektedir. Bunun için de öncelikle silahlı çatışmaların niteliğinin belirlenmesi gerekir. Silahlı çatışmaların niteliğinin belirlenmesi de Filistin'in hukuki statüsüne bağlıdır.

²⁰ UNGA, *Human Rights Council, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the Implementation of Human Rights Council resolutions S-9/1 and S-12/1*, A/HRC/22/35/Add.1.

²¹ UNGA, *Human Rights Council, Report of the detailed findings of the independent commission of inquiry established pursuant to Human Rights Council resolution S-21/1*, A/HRC/29/CRP.4.

²² Tartışmalar için bkz. Jerome de Hemptinne, "Classifying the Gaza Conflict under International Humanitarian Law, a Complicated Matter", *EJIL Talk* (Erişim 11 Mart 2024). Celeste Kmiotek, "Israel claims it is no longer occupying the Gaza Strip. What does international law say?", *Atlantic Council* (Erişim 11 Mart 2024). Nicole Narea-Ellen Ioanes, "How we talk about the Israel-Hamas war" (Erişim 11 Nisan 2024).

²³ Matthias Herdegen, *Völkerrecht*, (München: C.H. Beck, 18. Basım, 2019), 442.

²⁴ The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia (ICTY), *Prosecutor v. Dusko Tadić a/k/a "DULE"*, Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Judgement of 2 October 1995.

²⁵ International Court of Justice (ICJ), *Wall Opinion*, 136 (194).

²⁶ Herdegen, *Völkerrecht*, 445.

Gazze'deki çatışmasının uluslararası silahlı çatışma olarak kabul edilebilmesi için iki şartın birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi Filistin yönetimin uluslararası hukuka göre bir devlet olarak kabul edilmesi, ikincisi ise Filistin devletinin Gazze'deki çatışmaların tarafı olduğunun tespit edilmesidir.

Filistin çok sayıda devlet ve uluslararası örgüt tarafından devlet olarak tanınmaktadır. BM Genel Kurulu, 67/19 sayılı Kararı ile Filistin'e gözlemci devlet statüsü tanımıştır.²⁷ Filistin, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü başta olmak üzere birçok andlaşmayı taraf devlet olarak imzalamıştır.²⁸ Ancak Filistin'in BM üyesi olmaması sebebiyle devlet olduğuna öğretide itirazlar yapılmaktadır. Ama sonuç olarak uluslararası hukukta ağır basan görüşe göre Filistin bir devlet olarak tanınmaktadır.²⁹

Gazze'deki silahlı çatışmaların uluslararası nitelikte bir silahlı çatışma olarak nitelendirilebilmesi için ikinci şart Filistin devletinin Gazze'deki çatışmaların tarafı olarak kabul edilmesidir. Bunun tespiti için de Hamas ile Filistin yönetimi arasındaki yakın ilişki ispat edilmelidir.³⁰ Eğer Hamas, Filistin devleti adına hareket eden bir örgüt olarak kabul edilirse uluslararası silahlı çatışmanın mevcudiyetinden bahsedilebilecektir.³¹ Ancak bu hususta şüpheler mevcuttur. Zira 2006 yılından bu yana Filistin Devleti'nin hükümeti El Fetih ile Hamas arasında anlaşmazlıklar ve çatışmalı ilişkiler bulunmaktadır.³² Burada ise bir diğer seçenek daha vardır. O da Filistin'in Gazze'yi kendi egemenlik bölgesi olarak kabul etmesi durumudur. Zira bu durumda İsrail, başka bir devletin toprağında silahlı bir örgüte karşı savaş yürütüyor olacaktır. Bu durumda incelenmesi gereken husus; Filistin'in mevcut saldırılara rıza gösterip göstermemesidir. Eğer rıza gösteriyorsa bu durumda silahlı çatışmanın boyutu yalnızca uluslararası olmayan bir silahlı çatışma olacaktır ve insancıl hukukun asgari kuralları uygulanacaktır.³³ Rıza göstermediği takdirde İsrail, hem Hamas'a karşı uluslararası olmayan bir çatışma, hem de Filistin'e karşı uluslararası bir çatışma yürütmüş olacaktır.³⁴ Bu durumda Gazze'deki sivil halk ve sivil nesneler uluslararası silahlı çatışmalar kapsamında tam korunur. Ancak bu durumda Hamas üyeleri sadece uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma kuralları çerçevesinde korunacaktır.

Filistin yönetimi İsrail'in yaptığı saldırılara karşı çıkmaktadır ve Filistin halkına yapılan zulmün durdurulmasını talep etmektedir. Bu açıklamalar Filistin yönetiminin aynı zamanda Gazze üzerindeki ülkesel egemenliği benimsediği anlamına gelmektedir. Zaten Mahmut Abbas 2009 yılında BM Güvenlik Kurulu'nda yaptığı bir açıklamada, Gazze'nin Filistin'in bölünmez bir parçası olduğunu ifade etmişti.³⁵ Ayrıca, 5 Şubat 2021 tarihinde Uluslararası Ceza Mahkemesi, Gazze Şeridi'nin Filistin'in egemen bir bölgesi olduğuna karar vermiştir.³⁶ Bu ifadelerden yola çıkarak Gazze Filistin'in egemenlik bölgesi olarak kabul edilirse, Gazze'deki çatışmalar uluslararası silahlı bir çatışma olarak kabul edilecektir. Uluslararası hukuka göre uluslararası silahlı çatışmalar hâlinde insancıl hukukun bütün kuralları çatışan taraflarca tam olarak uygulanmak zorundadır.

Eğer Hamas Filistin'den bağımsız bir silahlı örgüt olarak kabul edilirse ve Gazze de Filistin Devleti'nin egemenlik alanı olmadığı varsayılırsa Gazze'de uluslararası olmayan bir silahlı çatışmanın varlığı kabul

²⁷ UNGA, *Status of Palestine in the United Nations*, 4 December 2012, A/RES/67/19 (Erişim 21 Mart 2024).

²⁸ International Criminal Court (ICC), *Questions and Answers on the Decision on the International Criminal Court's territorial jurisdiction in the Situation of Palestine*, 15 February 2021 (Erişim 21 Mart 2024).

²⁹ Bkz. de Hemptinne, "Classifying the Gaza Conflict under International Humanitarian Law, a Complicated Matter".

³⁰ International Committee of the Red Cross (ICRC), *Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field*, Geneva, 12 August 1949, Commentary of 2016, Article 2.

³¹ Bkz. ICC, *Situation in the Central African Republic in the Case of the Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo*, Judgement of 21 March 2016, ICC-01/05-01/08, 654-656.

³² Pınar Özden Çankara - Yavuz Çankara, "2000'lerde Filistin'de Meşru Temsilcilik Tartışmaları: Hamas ile El-Fetih Arasındaki Rekabet", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11/21 (2020), 469-503.

³³ ICRC, *Commentary Convention (I)*, Article 2, para. 257-264.

³⁴ de Hemptinne, "Classifying the Gaza Conflict under International Humanitarian Law, a Complicated Matter".

³⁵ United Nations Security Council (UNSC), *The Situation in the Middle East*, (6 January 2009), S/PV. 6061.

³⁶ ICC, "Situation in the State of Palestine", Pre-Trial Chamber, 5 February 2021, ICC-01/18, 60.

edilmelidir.³⁷ Gazze’de süregelen savaşın uluslararası olmayan bir çatışma olarak kabul edilmesinin bir diğer ihtimali ise Filistin’in devlet olarak kabul edilmemesidir. Filistin’in devlet olarak kabul edilmemesi durumunda veya Hamas’ın Filistin’den bağımsız bir örgüt olarak kabul edilmesi durumunda Gazze’deki silahlı çatışmalara Cenevre Sözleşmesi Ek II Nolu Protokol ve Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. maddesi uygulama alanı bulacaktır. İlgili Protokol, uluslararası olmayan çatışmalarda sivillerin korunmasını düzenlemektedir. Ancak İsrail bu belgeyi onaylamamıştır.³⁸ İsrail, sivillere korumayı Cenevre Sözleşmesi’nin ortak 3. maddesi ve uluslararası insancıl hukukun teamül kuralları uyarınca sağlayacaktır.³⁹

Uygulamada azınlık bir kesim ise işgalci bir güç ile silahlı bir grubun çatışmasında uluslararası silahlı çatışma hukukunun uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Zira silahlı örgüte karşı yürütülen savaşta işgal edilen devletin zarar görüp görmeyeceğinin kararı ve ayrımı çok zor verilebilir.⁴⁰ İsrail Yüksek Mahkemesi, “*Hedef Alarak Öldürme*” davasında, Hamas ve İsrail arasındaki savaşın bir silahlı çatışma olduğunu ve kategorize edilmesi gerekirse bunun uluslararası nitelikte bir silahlı çatışma olduğunu ifade etmiştir. Ancak aynı kararda, savaşın sınıflandırmasının İsrail ve Hamas özelinde karmaşık bir soru olduğunu belirtmiş ve uluslararası olsun veya olmasın, her halükârda savaş hukukunun uygulanacağına karar vermiştir.⁴¹ Mahkeme Başkanı Barak, “Birinci İntifa”dan günümüze kadar İsrail ve Gazze’deki silahlı gruplar arasındaki çatışmaların silahlı çatışma olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra, her ne kadar karmaşık bir yapıya sahip olsa da, çatışmanın uluslararası bir silahlı çatışma olarak değerlendirilmesi gerektiğini, silahlı örgütlerin devlet adına hareket etmediği durumlarda dahi uluslararası bir çatışmadan bahsedebilmenin mümkün olduğunu ifade etmiştir. Bu hususta İsrail Yüksek Mahkemesi’nin yıllardır süren bir içtihat birliği mevcuttur.⁴² Ayrıca İsrail Yüksek Mahkemesi 2009 yılında verdiği bir kararda, İsrail Yüksek Mahkemesi’nin verdiği önceki kararları özetlemiş ve İsrail ve Hamas arasındaki çatışmanın uluslararası nitelikte olduğu görüşüne katılmıştır.⁴³ Son olarak; Mavi Marmara Komisyon Raporu’nda Komisyon, çatışmaya uluslararası insancıl hukukun uygulanması gerektiğini ileri sürmüştür.⁴⁴

Sonuç olarak Gazze’deki silahlı çatışmalar uluslararası nitelikte silahlı çatışmadır ve insancıl hukukun bütün ilkeleri bu çatışmalarda uygulama alanı bulacaktır.

II. Uluslararası İnsancıl Hukukta Savaş İşgali ve İsrail’in İşgalci Statüsü

A. Savaş işgaline uygulanacak hukuk

Uluslararası hukukta işgale ilişkin kodifikasyonlar ilk olarak 1863 yılında Lieber Kuralı⁴⁵ ile, daha sonra ise 1874 yılında Brüksel Konferansı ve ardından kabul edilen Brüksel Bildirisi⁴⁶ ile gerçekleşmiştir. İlgili düzenlemelerden sonra bu alanda önemli bir aşama, 1899 ve 1907 yıllarında işgal hukukunun temel taşı

³⁷ Robert Zischg, *Nicht-internationaler bewaffneter Konflikt und Völkerrecht* (Baden-Baden: Nomos, 1995), 30.; Hans-Peter Gasser vd. *Humanitäres Völkerrecht* (Zürich: Schulthess, 2. Basım, 2012), 67.

³⁸ ICRC, Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977 (Erişim 13 Mart 2024).

³⁹ The Conversation, “How the ‘laws of war’ apply to the conflict between Israel and Hamas”. 15 October 2023 (Erişim 26 Mart 2024).

⁴⁰ Marco Longobardo, *The Use of Armed Force in Occupied Territory* (Cambridge: Cambridge University Press, 2018), 219.

⁴¹ Supreme Court of Justice Israel, 1. The Public Committee against Torture in Israel 2. Palestinian Society for the Protection of Human Rights and Environment, v. The Government of Israel, HCJ 769/02, para. 21.

⁴² Supreme Court of Justice Israel, HCJ 769/02, para. 21.

⁴³ Israel Supreme Court, “Physicians for Human Rights and others v. Prime Minister of Israel and others & Gisha Legal Centre for Freedom of Movement and others v. Minister of Defence, HCJ 201/09 & HCJ 248/09, para. 14.

⁴⁴ Israeli Government, “The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010 The Turkel Commission”, Part One, 2010, 49-50 (Erişim 25 Mart 2024).

⁴⁵ Liber Kodifikasyonu için bkz. ICRC, “Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code) 24 April 1863”.

⁴⁶ ICRC, “Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War. Brussels, 27 August 1974”.

olan ve artık uluslararası hukukta teamül hukuku statüsüne kavuştuğu uluslararası mahkemeler tarafından kabul edilmiş olan⁴⁷ Lahey Kara Savaşları Sözleşmeleridir.⁴⁸

1907 tarihli Lahey Sözleşmesi⁴⁹, 42 ve 46. maddeleri arasında savaş işgalini düzenlemektedir. Lahey Sözleşmesi'nin işgal bölgesinde bulunan sivil halkı koruma hususunda yetersiz kalmış olması⁵⁰ sebebiyle 1949 tarihinde ise IV. Cenevre Sözleşmesi⁵¹ kabul edilmiştir. Bu Sözleşme'nin 154. maddesinde IV. Cenevre Sözleşmesi Lahey Sözleşmesi'ni tamamlar nitelikte olduğunu ifade edilmektedir. IV. Cenevre Sözleşmesi'nin ana amacı, işgal bölgesinde bulunan sivil halkın korunmasıdır. Cenevre Sözleşmesi de Lahey Sözleşmesi gibi evrensel olarak kabul görmüş bir Sözleşme haline gelmiştir. 1977 yılında ilgili Sözleşme'ye I No'lu Ek Protokol⁵² eklenmiş olmakla beraber bu Protokol, tüm ülkeler tarafından kabul edilmediğinden, bütün düzenlemeleri teamül hukuku statüsünü elde edememiştir.⁵³

Savaş işgali (*belligerent occupation*), bir devletin toprakları üzerinde o devletin rızası olmadan diğer devlet veya devletlerin etkin kontrol kurmasını ifade etmektedir.⁵⁴ Eğer toprakları üzerinde askerî güç kullanılarak kontrol sağlanan devletin buna rızası varsa, bu barışçıl işgal (*pacific occupation*) olarak adlandırılır. Günümüzde gerçekleşen işgallerde bir ülkenin sadece belirli bir bölümünün işgal edilmekte olduğu görülmektedir. Devlet kendi ülke toprağının belirli bir bölgesinde otoriteyi kaybetmiş olsa dahi işgal bölgesinde meşru egemen olmaya devam edecektir.⁵⁵

Bir işgalin varlığından bahsedebilmek için ülke üzerinde işgalci gücün etkin kontrolünün bulunması gerekir. Etkin kontrolün varlığı için de üç şartın birlikte bulunması aranır.

Bunlardan birincisi bir devletin ülkesinde yabancı askerî güçlerin fiilî olarak bulunması, ikincisi ülke üzerinde otorite kullanması veya kullanılabilmesi, üçüncüsü ise bunun egemen hükümetin rızası dışında olmasıdır.⁵⁶

Askerî güçlerin ülkedeki fiziki varlığı etkin kontrolün tesis edilmesi için bir ön koşuldur. Aksi durum kontrolün eşliğinin düşürülmesi anlamına gelir ve bu da işgal hukukunun uygulanabilirliği üzerinde olumsuz bir etki doğurarak işgalcinin yükümlülüklerini yerine getirmesini engelleyebilir. Burada cevap aranması gereken asıl soru; savaşan taraflardan hangisinin ülke üzerinde etkin kontrol kapasitesine sahip olduğunun tespitidir.⁵⁷ Zira uzaktan kontrole izin veren teknik gelişmeler, fiziksel askerî mevcudiyet olmadan da etkin kontrolün tesis edilmesini mümkün kılabilir.⁵⁸ Zaten Nürnberg Askerî Mahkemesi, Alman ordusunun dilediği zaman bu iki ülke üzerinde fiziksel kontrolü ele geçirebilecek durumda olmasına dayanarak, Almanya'nın Yunanistan ve Yugoslavya'da fiziki varlığı

⁴⁷ American Journal of International Law (AJIL), International Military Tribunal (Nuremberg), Judgement and Sentences, AJIL 41/1, 1947, 172, 249, 194-199. ICJ, Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion of 9 July 2004, ICJ Reports 2004, 139 (172).

⁴⁸ Lahey Sözleşmeleri için bkz. https://casebook.icrc.org/a_to_z/glossary/hague-conventions (Erişim 20 Mart 2024).

⁴⁹ Lahey Sözleşmesi için bkz. Convention (III) relative to the Opening of Hostilities. The Hague, 18 October 1907.

⁵⁰ Yoram Dinstein, *The International Law of Belligerent Occupation* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 1.

⁵¹ Dördüncü Cenevre Sözleşmesi için bkz. Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949> (Erişim 20 Mart 2024).

⁵² Cenevre Sözleşmesi 1. Ek Protokol için bkz. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977> (Erişim 20 Mart 2024).

⁵³ Dinstein, *The International Law of Belligerent Occupation*, 5-7

⁵⁴ Eyal Benvenisti, "Occupation, Belligerent", *The Law of Armed Conflict and the Use of Force*, ed. Frauke Lachenmann - Rüdiger Wolfrum (Oxford: Oxford University Press, The Max Planck Encyclopaedia of Public International Law – Thematic Series Volume 2, 2017) 857.

⁵⁵ Dinstein, *The International Law of Belligerent Occupation*, 1.

⁵⁶ Philip Spoerri, "The Law of Occupation", *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*, ed. Andrew Clapham - Paola Gaeta (Oxford: Oxford University Press, 2014), 188.

⁵⁷ Tristan Ferraro, "Determining the Beginning and End of an Occupation under International Humanitarian Law", *International Review of the Red Cross* 94 (2012), 133-147.

⁵⁸ Hanne Cuyckens, *Revisiting the Law of Occupation*, Nova et Vetera Iuris Gentium (Leiden: Brill, 2018), 31.

olmamasına rağmen işgalci güç olduğuna karar vermişti.⁵⁹ Aynı şekilde İsrail Yüksek Mahkemesi, Tsemel v Minister of Defence kararında, İsrail'in Güney Lübnan'ı işgalinin varlığını belirlerken, yabancı otoritenin bölgede fiziksel olarak bulunmasa bile herhangi bir zamanda bölgeye hâkim olma kapasitesine sahip olması hâlinde işgalin var olduğuna karar vermiştir.⁶⁰

İkinci şart ise işgalci gücün işgal ettiği topraklar üzerinde otorite kurabilmesidir. Her ne kadar UAD, Kongo'da Silahlı Faaliyetler Davası'nda işgalci otoritenin fiilen kurulmuş olması gerektiğini ifade etmiş olsa da⁶¹ Divan'ın bu yorumu literatürde, işgalci gücün sorumluluktan kaçmak için özellikle bu otoriteyi kurmayacağı ileri sürülerek eleştirilmiştir.⁶²

Etkin kontrolün varlığı için aranan üçüncü şart ise, egemenin kendi topraklarında yabancı askerlerin bulunmasına izin vermemesidir. Bu izin barışçıl ve savaşı işgali birbirinden ayırır. Bu nedenle rıza, işgal hukukunun uygulanmasını engellemektedir. Bu rıza geçerli, gerçek ve açık olmalıdır.⁶³

B. İsrail'in işgalci güç olarak sorumlulukları

Gazze'deki çatışmalara insancıl hukukun uygulama kapsamının belirlenmesinde ikinci önemli unsur ise İsrail'in Gazze'deki uzun yıllar süren etkisinin işgal olarak değerlendirip değerlendirilemeyeceğidir. Zira insancıl hukukun işgale ilişkin işgalci devlete yüklediği ek yükümlülükler bulunmaktadır.

1967 savaşıdan bu yana İsrail, İşgal Altındaki Filistin Topraklarını (Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs) işgal altındaki topraklar yerine "ihtilafı topraklar" olarak nitelendirmektedir.⁶⁴ Bu nitelendirmeyi yaparken de işgalden önce bu yerlerin ne Ürdün ne de Mısır'ın egemenliğinin altında olduğuna dayanmaktadır. Halbuki BM Güvenlik Konseyi, 1967 tarihli ve 242 sayılı Kararı'nda İsrail'in bölgedeki işgalini sonlandırması çağrısında bulunduğunda İsrail'in o tarihteki işgalci statüsünü tespit etmişti.⁶⁵ Ayrıca BM'nin bu görüşü yani İsrail'in Gazze'deki işgalci statüsü, 2005 yılında Gazze'den çekilmesine kadar tüm devletler tarafından kabul edilmekteydi.

İsrail'in Gazze'deki işgalci statüsüne ilişkin tartışmalar 2005'te gerçekleşen geri çekilmenin ardından artmıştır.⁶⁶ İsrail bu tarihten sonra hem yerleşimcilerini hem ordusunu Gazze'den geri çektiğine dayanarak işgalin son bulduğunu ileri sürmüştür. Ancak İsrail'in iddialarının aksine birçok devlet ve uluslararası örgüt, Gazze'de hâlen işgalin sürdüğü görüşündedir.⁶⁷

İsrail'in Gazze'nin statüsü ve uygulanacak hukuk bakımından farklı zamanlarda farklı değerlendirmeleri olmuştur:

İsrail ilk zamanlar Gazze Şeridi'nin "ihtilafı topraklar" olduğunu, bu topraklar üzerinde Cenevre Sözleşmesi'ne taraf herhangi bir egemen devlet bulunmadığını, bu sebeple de IV. Cenevre Sözleşmesi'nin buraya uygulanamayacağını iddia etmiştir.⁶⁸ Ayrıca uluslararası hukuktaki genel kabulün aksine İsrail Yüksek Mahkemesi birçok kararında IV. Cenevre Sözleşmesi'nin teamül hukuku niteliğini reddetmiş ve Sözleşme'yi iç hukukta yürürlüğe koymadığı için Sözleşme'nin kendisine

⁵⁹ United States Military Tribunal, The Hostages Trial, Trial of Wilhelm List and Others, Case No.47, para. 56.

⁶⁰ Solon Solomon, "Occupied or Not: The Question of Gaza's Legal Status after the Israeli Disengagement", *Cardozo Journal of International and Comparative Law* 19 (2011), 33-73.

⁶¹ ICJ, Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of Congo v. Uganda), Judgement of 19 December 2005, ICJ Reports 2005, 168 (230).

⁶² ICRC, "Expert Meeting: Occupation and Other Forms of Administration of Foreign Territory", 2012, 19.

⁶³ ICRC, "Expert Meeting: Occupation and Other Forms of Administration of Foreign Territory", 21.

⁶⁴ International Commission of Jurists, "The Road to Annexation: Israel's Maneuvers to Change the Status of the Occupied Palestinian Territory: A Briefing Paper", 2019, 7.

⁶⁵ UNSC, Resolution 242, 22 November 1967, S/RES/242.

⁶⁶ 6 Haziran 2004 tarihli Geri Çekilme Andlaşması için bkz. The Cabinet Resolution Regarding the Disengagement Plan, 6 June 2004.

⁶⁷ UNSC, *The Situation in the Middle East including the Palestinian Question*, 31 December 2008, S/PV./6060.

⁶⁸ Safaa Sadi Jaber - Ilias Bantekas, "The Status of Gaza as Occupied Territory under International Law", *International & Comparative Law Quarterly* 72/4 (2023), 1076.

uygulanamayacağını ifade etmiştir.⁶⁹ Ancak Yüksek Mahkeme daha sonra verdiği kararlarda, Sözleşme'nin insani hükümlerine uymaya yönelik istekli olduğunu dile getirmiştir.⁷⁰ Bunun yanı sıra İsrail Yüksek Mahkemesi, 2008 yılında vermiş olduğu *Bassiouni* kararında, Eylül 2005'ten bu yana İsrail'in Gazze Şeridi'nde olup bitenler üzerinde etkin bir kontrolünün kalmadığını, geçmişte bu bölgede uygulanan askerî yönetimin, hükümetin aldığı bir kararla sona erdiğini ve İsrail askerlerinin artık bölgede kalıcı olarak konuşlanmadığını; dahası, orada olup bitenlerden sorumlu olmadıklarını ifade etmiştir. Mahkeme'ye göre, bu koşullar altında İsrail'in Gazze Şeridi sakinlerinin refahını sağlamak veya uluslararası hukuktaki savaş işgali kurallarına göre Gazze Şeridi'nde kamu düzenini korumak gibi genel bir görevi yoktur. İsrail'in mevcut konumuyla Gazze Şeridi'nde düzeni sağlama ve sivil yaşamı yönetme konusunda etkili bir kabiliyeti de bulunmamaktadır. Son olarak Mahkeme, İsrail'in Gazze Şeridi sakinlerine ilişkin temel yükümlülüklerinin, Gazze Şeridi'ni kontrol eden Hamas örgütü ile arasında var olan silahlı çatışma durumundan kaynaklandığını belirtmiştir.⁷¹

UAD Duvar Danışma Görüşü'nde Gazze'deki işgale yönelik önemli bir açıklama yapmıştır. Bu Karar'da Divan, İsrail'in Gazze'de işgalci güç olduğunu ve işgal edilen bölgenin statüsüne bakılmaksızın IV. Cenevre Sözleşmesi'nin uygulanabileceğini, bunun için ilgili toprakların bir taraf devletin egemenliği altında olması gerekmediğini ifade etmiştir.⁷² Birleşik Krallık ise, 2008'de yayınladığı bir raporda, Gazze'de kalıcı bir fiziksel İsrail varlığı olmamasına rağmen, İsrail'in Gazze'nin sınırları, hava sahası ve karasuları üzerindeki önemli kontrolü göz önüne alındığında, IV. Cenevre Sözleşmesi uyarınca işgalci bir güç olarak yükümlülüklerinin sürmekte olduğunu ifade etmiştir.⁷³ Aynı şekilde BM İnsan Hakları Konseyi⁷⁴, Uluslararası Kızılhaç Komitesi⁷⁵ de işgal durumunu teyit etmiştir.

Özetle; İsrail'in savaş işgaline ilişkin savunmaları uluslararası aktörler tarafından görüş birliği ile reddedilmektedir. Hamas'ın iktidara gelmesinden sonra İsrail'in Gazze'yi artık işgal etmediği iddiası, en azından Mayıs 2011'e kadar Gazze üzerinde uyguladığı etkin kontrol de dâhil olmak üzere Gazze sınırı ve geçiş noktaları üzerindeki münhasır kontrolü, Gazze'nin deniz alanları⁷⁶ ve hava sahası⁷⁷ üzerindeki kontrolü⁷⁸ ve Gazze'ye istediği zaman zorla müdahale etme kabiliyeti nedeniyle BM organları, birçok Devlet ve hukukçu yazarlarca kabul edilmemiştir.⁷⁹

Esasında İsrail'in Gazze üzerindeki etkin kontrolü kendini 7 Ekim 2023 tarihinden sonra gerçekleşen saldırılarda en net biçimde göstermiştir. Ayrıca, Gazze'ye ticari malların geçişi üzerindeki kontrolü ve Gazze Şeridi'ne kimin ve neyin girdiğini kontrol eden Filistin nüfus kayıtları üzerindeki devam eden kontrolü⁸⁰ aracılığıyla Gazze Şeridi'ndeki yaşam üzerinde çok ağır bir etkiye sahiptir. 7 Ekim 2023 tarihi

⁶⁹ Esther Rosalind Cohen, "Justice for Occupied Territory? The Israeli High Court of Justice Paradigm", *Columbia Journal of Transnational Law* 24 (1986), 471, 484-489; Adam Roberts, "What Is a Military Occupation?", *British Yearbook of International Law* 54, (1984), 249, Theodor Meron, "Applicability of Multilateral Conventions to Occupied Territories", *American Journal of International Law* 72/3 (1978), 542, 543, 548-550.

⁷⁰ Adam Roberts, "Prolonged Military Occupation: The Israeli-Occupied Territories Since 1967", *American Journal of International Law* 84/1 (1990), 44-62.

⁷¹ Israel Supreme Court, Jaber Al-Bassiouni Ahmed and others v. 1. Prime Minister 2. Minister of Defence, 30 January 2008, HCJ 9132/07, para 12. Israel Supreme Court, Anbar et al v GOC Southern Command et al and Adalah et al v Minister of Defence et al, 9 December 2009, HCJ 5268/08-HCJ 5399/08, para 6. Ayrıca bkz. Dinstein, *The Law of Belligerent Occupation*, 278-279.

⁷² ICJ, Wall Opinion, 136 (165-168, 174-177).

⁷³ Foreign and Commonwealth Office, Annual Report on Human Rights 2008" Cm 7557, March 2009, 149.

⁷⁴ UNGA, Human Rights Council, *The grave violations of human rights in the Occupied Palestinian Territory, particularly due to the recent Israeli military attacks against the occupied Gaza Strip*, 12 January 2009.

⁷⁵ ICRC, "Israel and the occupied territories". <https://www.icrc.org/en/where-we-work/middle-east/israel-and-occupied-territories%C2%A0> (Erişim 20 Mart 2024).

⁷⁶ Gisha-Legal Center for Freedom of Movement, "Scale of Control: Israel's Continued Responsibility in the Gaza Strip", 13.

⁷⁷ UNGA, Human Rights Council, *Report of the United Nations Fact-Finding Mission on the Gaza Conflict*, A/HRC/12/48, 25 September 2009, para. 383 (Erişim 20 Mart 2024). UNGA, Human Rights Council, *Ensuring Respect for International law in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem*, 23 July 2014, S-21/1.

⁷⁸ Geoffrey Aronson, "Issues arising from the implementation of Israel's disengagement from the Gaza Strip", *Journal of Palestine Studies* 34 (2005), 51-53. Gisha, *Scale of Control Report*, 14.

⁷⁹ Scobbie, *Gaza*, 668- 673.

⁸⁰ Gisha, *Scale of Control Report*, 17-19.

sonrasında İsrail'in Gazze'deki halkı ağır bir şekilde açlığa ve susuzluğa mahrum bırakması, yardım girişlerini engellemesi ve uzaktan yönetebildiği silahlar ile Gazze'yi yaşanmaz bir hâle getirmesi de etkin kontrolünün ispatıdır. Her ne kadar Hamas'ın varlığı ve direnişi sebebiyle otoritenin yerine geçemese de Gazzelilerin yaşamaları için gerek duydukları tüm altyapıyı engelleyebilmeleri ve yardım girişlerine izin vermemeleri esas etkin kontrolün Hamas'ın değil İsrail'in elinde olduğunu göstermektedir.

İsrail'in Gazze'de işgalci güç olması ona sivillere karşı yalnızca uluslararası insancıl hukukun teamül kurallarını değil, Cenevre Sözleşmesi ve Lahey Sözleşmesi'nin öngördüğü korumaları da sağlaması gerektiği anlamına gelmektedir.

III. Silahlı Çatışmaların Tarafı Olarak ve İşgalci Güç Olarak İsrail'in Gazze'deki İnsancıl Hukuk Sorumluluğu

Uluslararası hukukta savaşın yürütülmesi sırasında sivil şahıslar ve nesnelerin korunması konusunda riayet edilmesi gereken ilkeler bulunmaktadır. Bunlar teamül kurallarına dönüşmüş ve ihlal edilmemesi gereken ilkelerdir. Teamül kuralı olması sebebiyle de İsrail'in Cenevre Sözleşmelerinin kendisi için geçerli olmadığına dair iddiaları burada geçersiz olacaktır.

Silahlı çatışmaların çoğunda siviller de saldırıya uğramaktadır. Ama hiçbir saldırgan devlet sivilleri doğrudan hedef aldığını kabul etmez ve mağdurların aslında siviller olmadığını iddia ederek saldırısını meşrulaştırmaya çalışır. Bunu askerî hedeflere ve sivil hedeflere ilişkin farklı tanımlama ve yorumlama şeklinde yapar.

A. Sivil şahıslara ve nesnelere doğrudan saldırı yasağı

Uluslararası insancıl hukukta, savaşçı olmayanlar sivil olarak tanımlanmaktadır. Sivil halk ve sivil kişiler, askerî operasyonlardan doğan tehlikelere karşı genel bir korumadan yararlanmaktadırlar. Siviller, "düşmanlıklara doğrudan katılmadıkları sürece" korunmaya devam ederler (51/3.md, 1. No'lu Ek Protokol). Şüphe hâlinde de ilgili kişi sivil olarak kabul edilir (51/3.md, 1. No'lu Ek Protokol).

Sivil nesnelerin tümü, askeri hedef olmayan nesnelerdir. (52/1.md, 1. No'lu Ek Protokol) 1 No'lu Ek Protokol'de askeri hedefleri şu şekilde tanımlanmaktadır: *"doğası durumu, konumları nedeniyle ... bunların kullanımı, askerî eylemlere etkili bir şekilde katkıda bulunan ve tamamen veya kısmen imha edilmesi, ele geçirilmesi veya etkisiz hâle getirilmesi, o zamanın koşulları göz önüne alındığında, açık bir askeri avantajı temsil eden nesnelerdir"* (52/2.md, 1. No'lu Ek Protokol). Ancak burada askerî avantaj kavramı geniş yorumlanmamalıdır. Aksi takdirde uluslararası hukukun temel ilkelerini baltalayacak ve sivillerin korunması açısından ciddi bir tehdit oluşturacaktır.

Sivil şahıslarda olduğu gibi sivil nesnelerde de de hedef nesnenin askerî amaçlarla kullanılıp kullanılmadığının açıkça belirlenemediği durumlarda bu nesnelerin sivil nesne olarak değerlendirilmesi gerekir (52/3.md, 1 No'lu Ek Protokol).

Roma Statüsü'nün 8.maddesinde, sivil nüfusa veya çatışmalara doğrudan katılmayan sivil kişilere yönelik saldırıların kasıtlı olarak hedef alınması bir savaş suçu olarak değerlendirilmektedir.⁸¹

B. Savaşın yürütülmesine hâkim olan ilkeler

Çatışmanın taraflarının sivil nüfusu ve sivil nesneleri saldırıların etkilerinden korumak için mümkün olan tüm önlemleri alması gerekir. Bu durumda saldırılarla sivil nüfusa verilebilecek zararın önüne geçilmeli veya bu en aza indirilmelidir. Bunun sağlanması için insancıl hukukta savaşın yürütülmesi sırasında sivil şahısların ve nesnelerin korunması konusunda riayet edilmesi gereken ilkeler vardır. Bunlar teamül kurallarına dönüşmüştür ve ihlal edilmemesi gereken ilkelerdir.

⁸¹ ICC, *Rome Statute of the International Court*.

1. Askeri gereklilik, ayırım gözetme ve orantılılık ilkeleri

Gazze Şeridi dünyanın en yoğun nüfuslu bölgelerinden biridir. Dolayısıyla silahlı çatışmalarda sivillerin korunmasına yönelik ilkelere en çok riayet edilmesi gereken alanlardan biridir. İsrail uygulamasında bu özen sorumluluğunun tam aksine hareket edildiği gözlemlenmektedir. Halbuki tam da bu tür alanlarda uluslararası insancıl hukukun ayırım gözetme, önlem alma ve orantılılık ilkelerine her zaman uyulmalıdır.

Sivillerin korunmasına ilişkin temel kural saldırılar sırasında “ayırım gözetme ilkesi”dir. Bu, uluslararası insancıl hukukun temel taşlarından biridir. Bu konu 1 No’lu Ek Protokol’de şu şekilde düzenlenmektedir:

“Sivil halkın ve sivil nesnelerin korunmasını sağlamak amacıyla, çatışmaya dâhil olan taraflar her zaman sivil halk ile savaşçılar ve sivil nesneler ile askerî hedefler arasında ayırım yapar; bu nedenle savaş eylemlerini yalnızca askerî hedeflere yönlendirebilirler” (48.md, 1 No’lu Ek Protokol). Aynı şekilde 1 No’lu Ek Protokol’de *“belirli bir askerî hedefe yönelik olmayan”* veya *“savaş araç ve yöntemleri nedeniyle belirli bir askerî hedefe yönelik olmayan”*, ayırım gözetmeyen saldırıları yasaklamaktadır (51/4.md, 1 No’lu Ek Protokol).

Savaşın yürütülmesi sırasında bir diğer önemli ilke de askerî eylemlerin “orantısız” olmamasıdır. Orantısız bir saldırı, beklenen somut ve acil askerî avantajla, sivil halk arasında insan yaşamının kaybına, sivillerin yaralanmasına, sivil nesnelerin zarar görmesine veya buna benzer birkaç orantısız sonuca neden olması beklenen bir saldırı olarak tanımlanmaktadır (51/5-b.md, 1 No’lu Ek Protokol).

Gazze Savaşı’nda bu kadar az zamanda yaşanan sivil kayıplar nazara alındığında ve bu kayıplar toplam Gazze nüfusu ile oranlandığında ve her bir saldırı sonrasında elde edilen askerî sonuçlar da birlikte değerlendirildiğinde askerî gereklilik, ayırım gözetme ve orantılılık ilkelerinin ihlal edildiği açıkça görülmektedir.

2. Saldırı öncesi etkili uyarı yapma zorunluğu

Cenevre Sözleşmesi 1 No’lu Ek Protokolü’nün 57/2-c maddesine göre saldırı yapacak taraf sivil halka zarar vermesi muhtemel saldırılardan önce etkili bir uyarı yapmalıdır. Yani sivil nüfusa kendilerini yaklaşan saldırılardan koruma fırsatı vermesi gerekmektedir. Sivil nüfusa yönelik ihtiyati uyarılar yapılamadığı takdirde siviller uluslararası koruma statülerini kaybetmezler. Bu uyarılarda, sivil nüfusa belirli bir alanı terk etmek ve korunacak yer aramak için yeterli zaman verme şartı aranır. Bu şart yerine gelmez ise bu uyarılar etkisiz kabul edilir. Etkili olmayan, ancak sivil nüfusu korkutan uyarılar, *“temel amacı sivil nüfus arasında terör yaymak olan şiddet içeren faaliyetler veya şiddet tehditleri”* yasağını da ihlal edecektir (51/2.md 1 No’lu Ek Protokol).

Siviller; yaşları, engelli oluşları, güvenli kaçış yollarının veya sığınakların olmaması sebebiyle veya kaçmayı reddettikleri için bir uyarıdan sonra ilgili bölgeyi terk edemeyebilirler. Bunlar tahliye talimatına uyup uymadıklarına bakılmaksızın, uluslararası insancıl hukukun kendilerine verdiği korumadan yararlanmaya devam ederler. Ayrıca, uyarıda bulunan tarafın saldırı sırasında ayırım gözetme şartına uyması ve sivilleri koruyacak başkaca önlemler alması gerekmektedir.

Her ne kadar İsrail saldırıdan önce sivillere yönelik uyarılarda bulunduğunu iddia ediyorsa olsa da bu uyarılar çoğu zaman korumanın etkili bir yolu gibi görünmemektedir. Bunun nedeni, sivillerin güvenli bir yere gidebilecekleri konusunda zamanında bilgilendirilmesi, güvenli kaçış yollarının ve saldırı başlamadan önce kaçmak için yeterli sürenin sağlanması gibi etkili bir uyarının önemli temel unsurlarının mevcut olmamasıdır. İsrail’in, uyarının hemen ardından ölümcül saldırılarını başlatmış olduğuna dair iddialar bulunmaktadır. Daha da kötüsü uyarı sonrası kaçan sivilleri doğrudan hedef

olarak yollarda vurduğu medyada haber olarak aktarılmaktadır.⁸² Sonuç olarak İsrail tarafından etkili bir uyarının şartları yerine getirilmemektedir.

3. Sağlık personeline ve hastanelere saldırı yasağı

İnsancıl hukuka göre sağlık hizmetleri veren hastaneler, sağlık personeli ve ambulanslar her koşulda faaliyetlerini sürdürebilmelidir, korunmalıdır ve saldırıya uğramamalıdır. Çatışmalar sırasında sivil nüfusun hayatta kalması için gerekli olan nesnelere saldırmak, bunları yok etmek, kaldırmak veya devre dışı bırakmak yasaktır (54/2.md, 1 No'lu Ek Protokol). Sağlık personeli ve sağlık birimleri görevlerini her şartta yerine getirebilmelidir. Sağlık personeline ve onların ulaşım araçlarına saygı gösterilmeli ve bunlar korunmalıdır (15 ve 21.md, 1 No'lu Ek Protokol).

Silahlı bir çatışmaya karışan taraflar, sağlık personelinin sağlık hizmeti sunmasını engellememeli ve tıbbi tesislere erişim kısıtlanmamalıdır.⁸³

Gazze Şeridi'ndeki tıbbi tesislere yönelik büyük ölçekli saldırılar, hastane hizmetlerini büyük ölçüde durma noktasına getirdi. Çoğu tıbbi bakımın durdurulması gerekti veya ancak en ağır koşullar altında devam ettirilebildi. Tıbbi altyapıya, tıbbi personele ve ambulanslara yönelik yaygın saldırılar, küresel olarak endişe ile takip edilmektedir.⁸⁴

Sağlık personeli ve tıbbi birimler görevlerini yerine getirebilmelidir. Silahlı çatışmanın tarafları, tıbbi personelin sağlık hizmeti vermesini engelleyemez ve tıbbi tesislere erişim kısıtlanamaz. Uluslararası hukuka uygun bir şekilde Cenevre Sözleşmelerinin ayırt edici amblemlerini kullanan personele, malzemeye, tıbbi birimlere ve nakliye araçlarına kasten saldırı düzenlenmesi, Roma Tüzüğü'nün 8/d-ii maddesi uyarınca savaş suçu teşkil edebilir.

4. Sivillerin gıda, tıbbi sarf malzemeleri ve sağlık hizmetlerine erişim hakkının sağlanması ve insanı yardımının engellenmemesi yükümlüğü

Savaşın başladığı Ekim 2023'ten bu yana Gazze'de 600'den fazla şiddetli saldırı ve sağlık hizmetlerine erişim engellendi. 18 Ocak'ta Mescid-i Aksa Hastanesi yakınlarında ambulansa düzenlenen saldırıda 4 insani yardım çalışanı hayatını kaybetti. Savaş nedeniyle Filistinliler yiyecek ve temiz sudan mahrum kalıyor. IPC (Entegre Gıda Güvenliği Aşama Sınıflandırması) gıda güvenliği analizine göre, Gazze nüfusunun %100'ü açlık sınırında ve bu da tıbbi bakım ihtiyacını daha da artırıyor. İsrail'in gıda, su, yakıt ve temel ilaç ve malzeme tedariki üzerindeki ablukası, Filistinli siviller üzerinde yıkıcı bir etki yaratıyor. 2024 Nisan ayı ilk haftasında yayınlanan IPC değerlendirmesine göre, Gazze'de nüfusun yarısının, yani 1,1 milyon kişinin, felaket düzeyinde gıda güvensizliğiyle karşı karşıyadır. 677.000 kişi açlık sınırında ve bunların yaklaşık 15.000 hamile kadın. Bu durum hem anneler hem de yeni doğan bebekler için riskleri artırıyor. Çocuklarda akut yetersiz beslenme oranları 2024 Ocak ayından iki katına çıktı. İki yaş altı çocukların üçte biri yetersiz beslenmeden muzdarip. Trajik bir şekilde, Gazze'nin kuzeyinde 27 çocuk yetersiz beslenme nedeniyle hayatını kaybetti. İsrail'in yardım, yerinden etme ve altyapı yıkımına yönelik kısıtlamaları krizi daha da kötüleştiriyor. Hamile ve emziren kadınların %95'inin besin alımı yetersizdir ve bu da riskleri daha da artırır. Gazze'deki nüfusun %95'inin temiz suya erişimi yok. Hava saldırılarında su ve kanalizasyon sistemlerinin yanı sıra sağlık tesisleri de zarar gördü. Kolera ve tifo gibi su kaynaklı hastalıkların yanı sıra kronik ishalleri hastalıklardan enfeksiyon kapma riski özellikle küçük çocuklar için yüksektir. Devam eden çatışma, sağlık personeli de dahil olmak üzere 1,9 milyon Filistinlinin yerinden edilmesine yol açtı. Hareket etme, yerinden edilme ve insanların kişisel kaderi üzerindeki kısıtlamalar, Filistinli sağlık çalışanlarının kapasitesini büyük ölçüde sınırladı.

⁸² Independent Türkçe, "İsrail'in tahliye emrine uyan aile, İsrail'in hava saldırısında öldü" (17 Ekim 2023) (Erişim 24 Nisan 2024).

⁸³ Human Rights Watch (HRW), Gaza: Israelische Angriffe auf Krankenhäuser verschärfen Gesundheitskrise in Gaza, (14 Kasım 2023) (Erişim 15 Nisan 2024).

⁸⁴ BBC News Türkçe, "BBC'ye konuşan Filistinli sağlık çalışanları, İsrail askerlerinin hastane baskınında kendilerini dövdüğünü anlattı" (12 Mart 2024) (Erişim 24 Nisan 2024).

Artık çok sayıda yaralı ve hastaya tıbbi bakım sağlayamıyorlar. Kuzey ve orta Gazze'ye insani yardım erişimi kısıtlıdır. Bunun nedeni İsrail kontrol noktalarındaki gecikmeler, artan askeri faaliyetler ve insani yardım çalışanları ve tesislerine yönelik tehditlerdir. Bu koşullar temel ihtiyaç maddelerinin tedarikini etkilemekte ve insani yardımları tehlikeye atmaktadır.⁸⁵

İşgalci güç sivil halkın gıda, temel altyapı, ilaç ve tıbbi bakıma erişimini sağlamakla yükümlüdür. İşgalci bir güç olarak İsrail, "sivil halkın acil insani ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli tüm tıbbi ve hastane malzemeleri, yiyecek ve giyecek sevkiyatlarının serbest geçişine izin vermelidir" (23.md, IV No'lu Cenevre Sözleşmesi).

Uluslararası Ceza Mahkemesi Stütüsü'nün 8/2. maddesi "*sivilleri hayatta kalmaları için vazgeçilmez olan nesnelerden mahrum bırakarak, bir savaş yöntemi olarak sivilleri aç bırakmanın kasıtlı olarak kullanılmasını...*" uluslararası silahlı çatışmalarda bir savaş suçu olduğunu belirtmektedir.

Hatta engellemeden de öte "*işgalci güç, elindeki imkânlar ölçüsünde halkın yiyecek ve tıbbi malzemelerini temin etmelidir; işgal altındaki bölgenin kaynakları yetersizse, özellikle gerekli gıda maddelerini, tıbbi malzemeyi ve diğer malzemeleri temin etmelidir*". Ayrıca "*işgalci güç, elindeki tüm araçları kullanarak, devlet ve yerel makamlarla işbirliği içinde, işgal altındaki bölgede tıbbi tedavi ve hastane bakımı ile halk sağlığına yönelik tesis ve hizmetleri güvence altına almak ve sürdürmekle yükümlüdür....*" (56.md, IV No'lu Cenevre Sözleşmesi).

Uluslararası Ceza Mahkemesi Stütüsü'nün 7. maddesine göre "*nüfusun bir kısmının yok edilmesine yol açacak şekilde, gıda ve ilaca erişimden yoksun bırakma...*" insanlığa karşı suç olduğunu düzenlemektedir.

Toplamda 160'tan fazla insani yardım çalışanının öldürülmesi, Gazze'yi dünyadaki yardım çalışanları için en tehlikeli yer haline getirdi. Filistinli yardım çalışanlarının neredeyse tamamı sınır dışı edildi.⁸⁶

Gazze'de, yaklaşık 1,7 milyon insanın yerinden edilmesi ve toplulukların tamamen yok edilmesiyle, daha önce benzeri görülmemiş bir yıkım yaşanıyor. Özellikle yaklaşık 200.000 insanın mahsur kaldığı kuzeyde, şu andan itibaren mayıs ayına kadar kıtlığın yaşanması bekleniyor. BM kaynaklarına göre 34.151 Filistinli öldürüldü, 7.000'den fazlası kayıp veya enkaz altında kaldı, 77.084 kişi de yaralandı. Bölge benzeri görülmemiş boyutlarda bir krizle boğuşurken, Gazze'deki acil insani yardım ihtiyacı abartılamaz.⁸⁷

Refah'ta yaklaşan kara operasyonu, aralarında on binlerce hamile kadın, yeni anne ve yeni doğmuş bebeğin de bulunduğu 1,5 milyon Filistinli için ciddi bir tehdit oluşturuyor. Bugün Refah trafik sıkışıklığı, insanların sokaklarda uyuması ve derme çatma barınaklardan dolayı tanınmıyor. Herhangi bir saldırı acıyı daha da artıracak ve yardım dağıtımını engelleyecek, bombardımandan kaçacak ve gidecek başka yeri olmayan yüz binlerce çaresiz, travma geçirmiş insanın güvenliğini tehlikeye atacaktır.

İsrail'in Gazze'ye uyguladığı kuşatma, geçişlerin kapalı olması ve su ile elektrik gibi temel kaynakların eksikliği, ortaya çıkan insani felakete katkıda bulunan kritik faktörler oldu. İnsani yardım kuruluşları, özellikle kuzey Gazze'ye yapılan yardım misyonları için güvenlik riskleri ve erişim kısıtlamaları dahil olmak üzere çok sayıda zorlukla karşı karşıyadır. Yardımın Gazze'ye gerekli ölçekte ulaşmasının sağlanması, başta kara yolları olmak üzere tüm giriş noktalarına erişimi gerektirmektedir. Hava ve deniz yoluyla yardım ulaştırılması, daha hızlı, daha uygun maliyetli ve izlenmesi daha kolay olan kara yollarının yerini tutmaz. Sonuçta bu yöntemler Gazze'nin sağlık ve gıda güvensizliği sorununu yeterince çözemez.

⁸⁵ International Rescue Committee, "Zusammenbruch des Gesundheitssystems in Gaza", (8 Mart 2024) (Erişim 15 Nisan 2024).

⁸⁶ International Rescue Committee, "Zusammenbruch des Gesundheitssystems in Gaza", (8 Mart 2024) (Erişim 15 Nisan 2024).

⁸⁷ United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), "Hostilities in the Gaza Strip and Israel – Reported Impact – Day 199" (Erişim 24 Nisan 2024).

Uluslararası insancıl hukuk çatışmanın taraflarından, tarafsız insani yardım çalışanlarının hızlı ve engelsiz geçişine izin vermesi ve kolaylaştırması sorumluluğunu yüklemektedir (70.md, 1 No'lu Protokol). Her insan, insancıl hukuk ve temel insan hakları bağlamında insani yardıma erişim hakkına sahiptir. Bu temel insan hakları ise başlıca güvenlik, gıda, su, sağlık, eğitim ve barınma gibi en temel ihtiyaçlara erişime dair haklardan oluşmaktadır.

Uluslararası Ceza Mahkemesi Stütüsü'nün 8(2) maddesi ise "*... bir savaş yöntemi olarak yardım malzemelerinin kasten engellenmesinin*" uluslararası silahlı çatışmalarda bir savaş suçu olduğunu belirtmektedir.

5. Okullar, camiler, kiliseler gibi kültürel varlıklara saldırı yasağı

Eğitim kurumları, ibadethaneler ve diğer kültürel varlıklar da askeri amaçlarla kullanılmadığı sürece sivil obje olarak değerlendirilmektedir. Buna göre bu tesisler doğrudan saldırılara karşı koruma altındadır. Dine, sanata, bilime, eğitime veya hayır kurumlarına adanan bu tür binalar ile tarihi anıtlar, uluslararası insancıl hukuk kapsamında kültürel varlıkların korunması kapsamına girmektedir. Silahlı çatışmanın tarafları, askeri amaçlarla kullanılmayan kültürel varlıklara zarar vermemek için özel bir özen göstermekle yükümlüdür. 1954 Silahlı Çatışma Durumlarında Kültür Varlıklarının Korunması Sözleşmesi'nin 4/1. maddesine göre kültürel varlıklara karşı her türlü düşmanca davranıştan kaçınmak gerektiğini düzenlemektedir.⁸⁸ Lahey Sözleşmesi'nde yer alan kültürel varlıkların korunmasına ve muhafaza edilmesine ilişkin temel ilkelerin, yaygın olarak uluslararası geleneksel hukuku yansıttığı kabul edilmektedir.⁸⁹ Bu kuralın uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda uluslararası teamül hukuku kapsamında uygulanması, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin Tadić davasında kabul edilmiştir.⁹⁰

7 Ekim'den bu yana Gazze Şeridi'nde 390'dan fazla eğitim kurumu yıkıldı. Gazze Şeridi'ndeki 10 okuldan 9'u en azından "ciddi hasar" gördü. Anthedon Limanı ve İbn Othman Camii gibi tarihi, dini ve arkeolojik alanlar hasar gördü veya yerle bir edildi.⁹¹

Roma Tüzüğü'ne göre, uluslararası silahlı çatışmalarda sivil nesnelere yönelik kasıtlı saldırılar savaş suçu teşkil eder. Bu aynı zamanda kültürel varlıklara yönelik kasıtlı saldırıları da içermektedir (md. 8/b-ix, Roma Tüzüğü) ve (md. 8/e-iv, Roma Tüzüğü).

6. Binaların ve mülklerin yok edilmesi

İsrail'in hava bombardımanı, topçu bombardımanı ve kara saldırısı Gazze Şeridi'nde sivil mülklerin geniş çapta tahrip olmasına yol açtı. Sivil binalar ve evler kasıtlı olarak tahrip edildi. Hasarın tam boyutunu değerlendirmek için henüz çok erken, ancak uydu görüntüleri, özellikle güneydeki Refah civarındaki bölgelerde ve Gazze Şeridi'nin kuzey ve doğusundaki bazı bölgelerde yıkımın korkunç dereceye ulaşmış olduğunu göstermektedir. Aralık 2023 verilerine göre (Wall Street Journal'ın ABD istihbarat teşkilatı ABD Ulusal İstihbarat Direktörü Ofisi'ne (ODNI) atıfta bulunarak yayınladığı haber), Gazze Şeridi'ndeki 439.000 ev ve dairenin neredeyse yüzde 70'inin hasar görmüş veya yıkılmıştır.⁹² Bu yıkım takip eden aylarda şiddetli bombardımanlar ile daha da artmıştır.

Uluslararası İnsancıl Hukuka göre ise, işgalci gücün özel kişilerin kişisel veya ortak mülkiyeti, Devletin veya kamu kuruluşlarının, sosyal veya kooperatif kuruluşlarının mülkiyeti olan taşınır veya taşınmaz

⁸⁸ UNESCO, Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention, 14 May 1954, md. 4 ve 19 (Erişim 15 Nisan 2024).

⁸⁹ Forum for International Criminal and Humanitarian Law (FICHL), "Annotated Supplement to the Commander's Handbook on the Law of Naval Operations" (Erişim 20 Nisan 2024).

⁹⁰ ICTY, Tadić Case.

⁹¹ European Center for Constitutional and Human Rights (ECCHR), "Völkerrecht unter Beschuss, Fragen und Antworten zum aktuellen Krieg in Gaza" (Erişim 20 Nisan 2024).

⁹² Malsin Jared-Saeed Shah, "The Ruined Landscape of Gaza After Nearly Three Month of Bombing", *The Wall Street Journal* (30 December 2023) (Erişim 20 Nisan 2024).

malları, askeri operasyonlar için gerekli olmasının dışında, yok edemez (53.md, IV No'lu Cenevre Sözleşmesi).

Sonuç

Bu çalışma kapsamında İsrail'in Gazze savaşında yaptığı insancıl hukuk ihlalleri mevcut haberler ve açıklamalar, uluslararası örgütlerin açıklamaları çerçevesinde genel hatlarıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Yine İsrail'in işgalci statüsünün kendisine yüklediği sorumlulukları değerlendirilmiş ve bu kapsamdaki hukuk ihlalleri de tespit edilmiştir.

Şüphesiz ele alınan konuların her birisi uluslararası yargı organlarınca değerlendirilmesi ve sonuca bağlanması gerekmektedir. Ancak uluslararası hukukun yargı organlarının objektif kriterle göre değil, Gazze Savaşı başladığından bu yana kayıtsız şartsız İsrail'i destekleyen ABD ve batılı devletlerin tezleri doğrultusunda siyasi bakış açılarını esas alarak karar alacakları beklenmektedir. Dolayısıyla uluslararası toplumda ABD ve Batılı devletlerin hakimiyetinin kırıldığı bir dünya düzeni kurulmadan da bu alanda bir gelişme umudu bulunmamaktadır.

Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen uygulaması olmasa da teorik olarak mevcut uluslararası hukuk çerçevesinde her bir olayın değerlendirmesi ve ulaşılan doğru sonuçların, keyfiliğin ve menfaatin karşısında hukukun hakimiyetine inananlar tarafından ifade edilmeye devam edilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- American Journal of International Law. "International Military Tribunal (Nuremberg), Judgement and Sentences". *AJIL, Jugment* 41/1, (1947), 172-333.
- Aronson, Goeffrey. "Issues arising from the implementation of Israel's disengagement from the Gaza Strip". *Journal of Palestine Studies* 34 (2005), 49-63.
- Asseburg, Muriel. "75 Jahre nach der Nakba". *Aus Politik und Zeitgeschichte Israel* 73. Jahrgang 18-19, (2023), 46-52.
- BBC News Türkçe. "BBC'ye konuşan Filistinli sağlık çalışanları, İsrail askerlerinin hastane baskınında kendilerini dövdüğünü anlattı". Erişim 12 Mart 2024. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cn0dxnqzyyvo>
- Benvenisti, Eyal. "Occupation, Belligerent". *The Law of Armed Conflict and the Use of Force*, ed. Frauke Lachenmann - Rüdiger Wolfrum. 857. Oxford: Oxford University Press, The Max Planck Encyclopaedia of Public International Law – Thematic Series Volume 2, 2017.
- Çankara, Pınar Özden - Çankara, Yavuz. "2000'lerde Filistin'de Meşru Temsilcilik Tartışmaları: Hamas ile El-Fetih Arasındaki Rekabet". *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 11/21 (2020), 469-503.
- Cohen, Esther Rosalind. "Justice for Occupied Territory? The Israeli High Court of Justice Paradigm". *Columbia Journal of Transnational Law* 24 (1986), 471-507.
- Convention (III) relative to the Opening of Hostilities. The Hague, 18 October 1907. Erişim 20 Mart 2024. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/hague-conv-iii-1907>.
- Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949. Erişim 20 Mart 2024. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949>
- Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949 Commentary of 1958. Erişim 10 Ocak 2024. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gciv-1949/article-27/commentary/1958?activeTab=undefined>
- Cuyckens, Hanne. *Revisiting the Law of Occupation, Nova et Vetera Iuris Gentium*. Leiden: Brill, 2018.
- De Hemptinne, Jerome. "Classifying the Gaza Conflict under International Humanitarian Law, a Complicated Matter". *EJIL Talk*, 13 November 2023. Erişim 11 Mart 2024. <https://www.ejiltalk.org/classifying-the-gaza-conflict-under-international-humanitarian-law-a-complicated-matter/>
- Dinstein, Yoram. *The International Law of Belligerent Occupation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Dowty, Alan. "Impact of the Aqsa Intifada on the Israeli-Palestinian Conflict". *Israel Studies Forum* 19/2 (2004), 9-28.
- ECCHR, European Center for Constitutional and Human Rights. "Völkerrecht unter Beschuss, Fragen und Antworten zum aktuellen Krieg in Gaza". Erişim 20 Nisan 2024. <https://www.ecchr.eu/fall/voelkerrecht-unter-beschuss>
- Ferraro, Tristan. "Determining the Beginning and End of an Occupation under International Humanitarian Law". *International Review of the Red Cross* 94 (2012), 133-147.
- FICHL, Forum for International Criminal and Humanitarian Law. "Annotated Supplement to the Commander's Handbook on the Law of Naval Operations".

https://www.fichl.org/fileadmin/_migrated/content_uploads/US_Navy_Commander_s_Handbook_Annotated_Supplement_1997.pdf

Filiu, Jean-Pierre. *Gaza: A History*. New York: Oxford University Press, 2014.

Foreign and Commonwealth Office. *Annual Report on Human Rights 2008*, Cm 7557, March 2009.

Gasser, Hans-Peter vd. *Humanitäres Völkerrecht*. Zürich: Schulthess, 2. Basım, 2012.

Gisha-Legal Center for Freedom of Movement. "Scale of Control: Israel's Continued Responsibility in the Gaza Strip, November 2011". https://gisha.org/UserFiles/File/scaleofcontrol/scaleofcontrol_en.pdf

Harms, Gregory - Ferry, Todd M. *The Palestine Israel Conflict a Basic Introduction*. London: Pluto Press, 2. Basım, 2008.

Herdegen, Matthias. *Völkerrecht*. München: C.H. Beck, 18. Basım, 2019.

HRW, Human Rights Watch. "Gaza: Israelische Angriffe auf Krankenhäuser verschärfen Gesundheitskrise in Gaza". 14 Kasım 2023. www.hrw.org/de/news/2023/11/14/gaza-israelische-angriffe-auf-krankenhaeuser-verschaerfen-gesundheitskrise-gaza

ICC, International Criminal Court. "Questions and Answers on the Decision on the International Criminal Court's territorial jurisdiction in the Situation of Palestine, 15 February 2021". <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/itemsDocuments/palestine/210215-palestine-q-a-eng.pdf>

ICC, "Rome Statute of the International Court, 1998". <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>

ICC. "Situation in the Central African Republic in the Case of the Prosecutor v. Jean-Pierre Bemba Gombo, Judgement of 21 March 2016". ICC-01/05-01/08.

ICC, "Situation in the State of Palestine, Pre-Trial Chamber, 5 February 2021". ICC-01/18.

ICJ, International Court of Justice. "Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of Congo v. Uganda), Judgement of 19 December 2005", *ICJ Reports 2005*, 168.

ICJ, International Court of Justice. "Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion of 9 July 2004", *ICJ Reports 2004*, 139.

ICRC, International Committee of the Red Cross. "Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949, Commentary of 2016, Article 2". <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/gci-1949/article-2/commentary/2016?activeTab=undefined>

ICRC, International Committee of the Red Cross. "Expert Meeting: Occupation and Other Forms of Administration of Foreign Territory, 2012".

ICRC, International Committee of the Red Cross. "Instructions for the Government of Armies of the United States in the Field (Lieber Code). 24 April 1863". <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/liebercode-1863>

ICRC, International Committee of the Red Cross. "Israel and the occupied territories". <https://www.icrc.org/en/where-we-work/middle-east/israel-and-occupied-territories%C2%A0>

ICRC, International Committee of the Red Cross. "Project of an International Declaration concerning the Laws and Customs of War. Brussels, 27 August 1974". <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/brussels-decl-1874>

- ICTY, The International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia. Prosecutor v. Dusko Tadić a/k/a "DULE", Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, Judgement of 2 October 1995.
- Independent Türkçe. "İsrail'in tahliye emrine uyan aile, İsrail'in hava saldırısında öldü", 17 Ekim 2023. <https://www.indyturk.com/node/667681/d%C3%BCnya/i%CC%87srailin-tahliye-emrine-uyan-aile-i%CC%87srailin-hava-sald%C4%B1r%C4%B1s%C4%B1nda-%C3%B6ld%C3%BC>
- International Commission of Jurists. "The Road to Annexation: Israel's Maneuvers to Change the Status of the Occupied Palestinian Territory: A Briefing Paper", 2019. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/11/Israel-Road-to-Annexion-Advocacy-Analysis-brief-2019-ENG.pdf>
- International Rescue Committee. Zusammenbruch des Gesundheitssystems in Gaza, 8 Mart 2024. <https://www.rescue.org/de/artikel/zusammenbruch-gesundheitssystem-gaza>
- Israel Supreme Court of Justice. 1. The Public Committee against Torture in Israel 2. Palestinian Society for the Protection of Human Rights and Environment, v. The Government of Israel. HCJ 769/02.
- Israel Supreme Court. Anbar et al v GOC Southern Command et al and Adalah et al v Minister of Defence et al, 9 December 2009. HCJ 5268/08-HCJ 5399/08.
- Israel Supreme Court. Jaber Al-Bassiouni Ahmed and others v. 1. Prime Minister 2. Minister of Defence, 30 January 2008. HCJ 9132/07.
- Israel Supreme Court. Physicians for Human Rights and others v. Prime Minister of Israel and others & Gisha Legal Centre for Freedom of Movement and others v. Minister of Defence. HCJ 201/09 & HCJ 248/09.
- Israeli Government. The Public Commission to Examine the Maritime Incident of 31 May 2010 The Turkel Commission, Part One, 2010, 49-50. https://www.gov.il/en/departments/general/turkel_committee.
- Jaber, Safaa Sadi - Bantekas, Ilias. "The Status of Gaza as Occupied Territory under International Law". *International & Comparative Law Quarterly* 72/4 (2023), 1069-1088.
- Jared, Malsin - Shah, Saeed. "The Ruined Landscape of Gaza After Nearly Three Month of Bombing". *The Wall Street Journal* (30 December 2023). <https://www.wsj.com/world/middle-east/gaza-destruction-bombing-israel-aa528542>.
- Johannsen, Margret. *Der Nahost-Konflikt Eine Einführung*. Wiesbaden: Springer, 5. Basım, 2024.
- Kmiotek, Celeste. "Israel claims it is no longer occupying the Gaza Strip. What does international law say?". *Atlantic Council*, 2023. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/gaza-israel-occupied-international-law/>
- Kretzschmar, Katharina. *Identitäten im Konflikt-Palästinensische Erinnerung an die Nakba 1948 und deren Wirkung auf die dritte Generation*. Bielefeld: Transcript Verlag, 2019.
- League of Nations. "Mandate for Palestine, 12 August 1922". <https://web.archive.org/web/20131125014738/http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/2FCA2C68106F11AB05256BCF007BF3CB>
- Longobardo, Marco. *The Use of Armed Force in Occupied Territory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018.
- Masalha, Nur. "The 1956-57 "Occupation of the Gaza Strip: Israeli Proposals to Resettle the Palestinian Refugees". *British Journal of Middle Eastern Studies* 23/1 (1996), 55-68.

- McDowall, David. *Palestine and Israel: The Uprising and Beyond*. Berkley: University of California Press, 1989.
- Meron, Theodor. "Applicability of Multilateral Conventions to Occupied Territories". *American Journal of International Law* 72/3 (1978), 542-557.
- Meron, Theodor. "The Humanization of Humanitarian Law", *AJIL*, 94/2, (2000), 239-278.
- Narea, Nicole - Ioanes, Ellen. "How we talk about the Israel-Hamas war". *Vox*, 2023. <https://www.vox.com/world-politics/2023/10/24/23930269/israel-hamas-gaza-palestine-occupation-zionism-displacement>
- OCHA, United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. "Hostilities in the Gaza Strip and Israel – Reported Impact – Day 199". <https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-reported-impact-day-199>
- Perry, Yaron. *British Mission to the Jews in Nineteenth-Century Palestine*. London: Frank Cass Publishers, 2005.
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), 8 June 1977. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/api-1977>
- Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and related to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts (Protocol II), 8 June 1977. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/apii-1977/state-parties?activeTab=undefined>
- Roberts, Adam. "Prolonged Military Occupation: The Israeli-Occupied Territories Since 1967". *American Journal of International Law* 84/1 (1990), 44-62.
- Roberts, Adam. "What Is a Military Occupation?". *British Yearbook of International Law* 54 (1984), 249-305.
- Roy, Sara. "Praying with Their Eyes Closed: Reflections on the Disengagement from Gaza". *Journal of Palestine Studies* 34/4 (2005), 64-74.
- Roza I. M. El-Eini. *Mandated Landscape British Imperial Rule in Palestine, 1929-1948*. London: Routledge, 2006.
- Scobbie, Iain. "Gaza", *International Law and the Classification of Conflicts*. Ed. Elizabeth Wilmshurst. 280-315. Çevrimiçi Yayın: Oxford Academic, 2012.
- Shlaim, Avi. "The Rise and Fall of the Oslo Peace Process". *International Relations of the Middle East*. Ed. Louise Fawcett. 241-261. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Solomon, Solon. "Occupied or Not: The Question of Gaza's Legal Status after the Israeli Disengagement". *Cardozo Journal of International and Comparative Law* 19 (2011), 33-73.
- Spoerl, Joseph S. "The Al Aqsa Intifada in Perspective". *ASMEA Conference*. Kasım 2023.
- Spoerri, Philip. "The Law of Occupation". *The Oxford Handbook of International Law in Armed Conflict*. Ed. Andrew Clapham – Paola Gaeta. 182-205. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- The Conversation. "How the 'laws of war' apply to the conflict between Israel and Hamas, 15 October 2023". <https://theconversation.com/how-the-laws-of-war-apply-to-the-conflict-between-israel-and-hamas-215493#:~:text=Many%20humanitarian%20law%20experts%20would,than%20an%20international%20conflict%20between>

- UN, United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization. "The Question of Palestine, Origins and Evolution of the Palestine Problem: 1917-1947 (Part 1)". <https://www.un.org/unispal/history2/origins-and-evolution-of-the-palestine-problem/part-i-1917-1947/>
- UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. "Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict with Regulations for the Execution of the Convention. 14 May 1954, md. 4 ve 19". <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-cultural-property-event-armed-conflict-regulations-execution-convention>
- UNGA, United Nations General Assembly, Human Rights Council. "Ensuring Respect for International law in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, 23 July 2014, S-21/1". <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/report-united-nations-high-commissioner-human-rights-4>
- UNGA, United Nations General Assembly, Human Rights Council. "Human Rights in Palestine and other Occupied Arab Territories, A/HRC/12/48, 25 September 2009". <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/12session/a-hrc-12-48.pdf>
- UNGA, United Nations General Assembly, Human Rights Council. "Report of the detailed findings of the independent commission of inquiry established pursuant to Human Rights Council resolution S-21/1, A/HRC/29/CRP.4". <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g15/132/95/pdf/g1513295.pdf?token=bF5XUkbFQ9lzDspZep&fe=true> (Erişim Tarihi: 11.03.2024).
- UNGA, United Nations General Assembly, Human Rights Council. "Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the Implementation of Human Rights Council resolutions S-9/1 and S-12/1, A/HRC/22/35/Add.1". https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session22/A.HRC.22.35.Add.1_AV.pdf
- UNGA, United Nations General Assembly, Human Rights Council. "The grave violations of human rights in the Occupied Palestinian Territory, particularly due to the recent Israeli military attacks against the occupied Gaza Strip, 12 January 2009". <https://digitallibrary.un.org/record/646523?v=pdf>
- UNGA, United Nations General Assembly, Human Rights Council. "Status of Palestine in the United Nations, 4 December 2012, A/RES/67/19". <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n12/479/74/pdf/n1247974.pdf?token=pVEMwbVKN0IHr8vZwB&fe=true>. <https://digitallibrary.un.org/record/646523?v=pdf>
- UN, United Nations, Peacemaker. "The Cabinet Resolution Regarding the Disengagement Plan. 6 June 2004". https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/IsraelOPT_CabinetResolutionRegardingDisengagementPlan2004.pdf
- United States Institutes of Peace. "Peace Agreements Digital Collection, Declaration of Principles on Interim Self-Government Arrangements, September 13, 1993". https://www.usip.org/sites/default/files/file/resources/collections/peace_agreements/oslo_09131993.pdf
- United States Military Tribunal. "The Hostages Trial, Trial of Wilhelm List and Others, Case No.47, para. 56". <https://www.legal-tools.org/doc/b62664/pdf>

UNSC, United Nations Security Council. "Resolution 242, 22 November 1967, S/RES/242".
https://www.un.org/depts/german/sr/sr_67/sr242-67.pdf

UNSC, United Nations Security Council. "Resolution Adopted on the Report of the Ad Hoc Committee on the Palestinian Question, RES/181(ii)".
<https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/038/88/pdf/nr003888.pdf?token=w3EboHVTTrtkqBOWa5d&fe=true>

UNSC, United Nations Security Council. "The Situation in the Middle East, 6 January 2009, S/PV.6061".
<https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Gaza%20SPV6061.pdf>

UNSC, United Nations Security Council. "The Situation in the Middle East including the Palestinian Question, 31 December 2008, S/PV./6060". <https://digitallibrary.un.org/record/645523?v=pdf>

UNHRC, United Nations Human Rights Council, "Report of the detailed findings of the independent commission of inquiry established pursuant to Human Rights Council resolution S-21/1, A/HRC/29/CRP.4, 24 June 2015".
<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g15/132/95/pdf/g1513295.pdf?token=wYxHPnInDqZdMyRI0q&fe=true>

Zischg, Robert. *Nicht-internationaler bewaffneter Konflikt und Völkerrecht*. Baden-Baden: Nomos, 1995.

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.